

T Ü R K L Ü K B İ L İ M İ A R A Ş T I R M A L A R I

4. Sayı

Bu sayımız,
çiçek edebiyatımızın emsalsiz üstadı
Cevad Rüşdü (24 Mt. 1885 - 20 Mt. 1936)'nün şahsında
onun gibi hep gösterdikleri tevazuun gölgesinde kalarak
nisyâna terk edilen kültür adamlarımıza
-onların mütevazılığına hatırlatan- bir armağan olsun!

Sivas
1 9 9 7

DUALAR ve BEDDUALAR

Yrd. Dç. Dr. Doğan KAYA

İnsanoğlunun toplum halinde yaşamaya başlamasından itibaren var olduğunu sandığımız dua ve beddualar, sözlü anlatım türlerinin önemli bir cephesini oluştururlar. İnsan ilişkilerinde karşılaşılan iyilik yahut kötülöklere kimi zaman sözlerle cevap verme gereği duyulur ki, bu da *dua* yahut *beddua* olarak karşımıza çıkar. Dikkat edilirse, gerek dualarda gerekse beddualarda yüzlerce, hatta binlerce yıl eskilere dayanan sözlerin varlığı görülür. Sözgelışı; animizme bağlayabileceğimiz; "Arkanda güneş parlatsın." "Önünde ay parlatsın." yahut "Oğul seni Yer'in Göğ'ün beğene."¹ şeklindeki dualarda bunların izlerini bulmamız mümkündür.

DUALAR

İyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözlerdir.

Duaların en belirgin vasfı teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ihtiva etmeleridir. Genellikle, görölen bir iyiliğe karşılık söylenir. Karşıdaki kişi güzel ve hayırlı sözlerle kutlanır, hakkında iyi dileklerde bulunulur. Bugün yaygın kullanımıyla *dua* olarak bilinen bu söz, Eski Türkçede *alkış* kelimesiyle karşılanmıştır. *Alkış*, *alkamak* "hayır duada bulunmak, beğenmek, övmek" fiilinden elde edilmiş bir isimdir. Türkçede bu kelimeye bağlı olarak *alkış almak* "alkışlamak", *alkış almak* "alkışlanmak, övölmek", *alkış çavuşu* "Osmanlı İmparatorluğunda, padişaha dua görevini yapan divan-ı hümayun çavuşları", *alkış etmek* "alkışlamak, övmek", *alkış tufanı* "sürekli ve coşkun alkış", *alkış tutmak* "el çırparak alkışlamak", *alkış vermek* "alkışlamak, övmek", *alkışçı* "öven, şakşakçı, alkışlayan", *alkışçılık* "şakşakçılık", *alkışlamak* "1.Çağatay ve Gagauz Türklerinde hayır dua etmek, 2. Anadolu Türkçesinde bir şeyin beğenildiğini, hoşta gittiğini anlatmak için el çırpma", *alkışta bulunmak* "alkışlamak, övmek", *alkıtmak* "Hakani Türkçesinde alkışlamak"² gibi sözler de türetilmiştir.

Kısaca; "*Birinin iyiliği için Allah'a yakarma, niyazda bulunma*" anlamına gelen dualara, ilkel devirlerde daha çok büyü yahut sihir sırasında başvuruluyordu. Şamanlar, baksılar da ayın sırasında yaptığı orijinal hareketleri, dualarla bütünliyordu. Sözgelışı, bir Kazak-Kırgız baksısının şu şekilde bir duası tespit edilmiştir:

1. Doç. Dr. L. Sami AKALIN, *Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar ve Kargışlar*, Ankara, 1990, s. 73-74.

2. Doç. Dr. L.Sami AKALIN, a.g.e., s. 19-20.

"Evvelâ Tanrı sen (işimi) rast getir, (işimi) rast getirirsen ben buradayım; dilediğim dileği yine ver, büsbütün kısırlaşmış kısrağa yavru ver; iyi Tanrı, geniş Tanrı, cömert Tanrı, bey Tanrı! Evvelâ Tanrı gök yaratmış, ondan sonra yer yaratmış. Birinci /ilk önce/ Tanrıya sığınayım, ikinci Muhammed'e sığınayım. Birine biz kul olduk, birine de ümmet olduk. Üçüncü, Tanrım, dört yara, yüz yirmi dört peygambere sığınayım...

Türkmenistan'da tümen (on bin) bab sizden medet diliyorum. Sayram (şehirdeki) sayısız bab, Otrar (şehirdeki) otuz bab, en büyüğü Arslan bab, en küçüğü Alaçakap, sizden medet diliyorum. Kazıkurt ata evliyâ! Öte yanda Kınrak var, bu tarafta Karak var. Sizden medet diliyorum. Kara Murt (kara bıyıklı) ata evliyâ! Hu Allay ey! Bektav ata, Bekata, Bekiç ata yardım et!. Çakmak ata evliyâ, Koçkar ata evliyâ, sizden medet diliyorum. Tilki başı evliyâ, sizden medet diliyorum. Hu Allah ey! Evliya ata evliyâ, Ayşe Bibi evliyâ, sizden medet diliyorum. Tekturmas ata evliyâ, Karahan babam yardım et! Hu Allah ey!.."³

Dua edilirken, sözlerin yanısıra birtakım bedenî hareketlere de başvurulur. Bu, genellikle diz çöküp, elleri göğe açmak şeklindedir. Kimi zaman gözler kapatılır, vücut hafifçe ileri geri veya sola sağa hareket ettirilir. Elleri ve çeneyi yukarı kaldırmak, gözlerle göğün derinliklerine bakarak dua etmek, sanırız Göktanrı inancının bakiyesi olarak yaşatılan bir davranış biçimidir. Zira, Hz. Muhammed bir hadisinde; "Bazı kimseler, namazda gözlerini göğe dikerek dua etmekten vaz geçsinler. Yoksa Allah onların gözlerini kör eder."⁴ diyerek, bu davranışları açıkça men etmiştir. Dua yapılırken sergilenen davranışlar, kişinin konsantrasyonuna bağlı olmakla beraber, çeşitli dinlere göre de değişik şekiller arz edebilmektedir.

İslâm dininde, ayet ve hadislerle dua teşvik edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in 49. ayetinde dua sözü geçmektedir. Sözcüleri aşağıdaki ayetlerde duanın önemine ve kime yapılacağına açıkça işaret edilmiştir.

"Kullarım, sana benden sorarlarsa, şüphesiz ki, ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin dileğini kabul ederim. O halde onlar da benim davetime gelsinler ve bana inansınlar (imanlarında devamlılık gösterecekler) ki doğruya erişmiş, saadete kavuşmuş olsunlar."⁵-Bakara Suresi, 186. Ayet"

"Allah'ı bırakıp kıyamete kadar kendisine cevap veremeyecek ve onların yaptıkları dua ve yalvarıdan habersiz bulunan şeylere tapandan daha sapık, daha şaşkın kim vardır?"⁶-Ahkaf Suresi, 5. Ayet"

3. Abdulkadir İNAN, Tarihte ve Bugün Şamanizm-Materyaller ve Araştırmalar, Ankara, 1972, s. 139 ve 142.

4. Süleyman ATEŞ, Açıklamalı Büyük Dua Mecmuası, Ankara, 1974, s. 11.

5. Celâl YILDIRIM, Kur'an-ı Kerim Meâl ve Tefsiri, İstanbul, 1982, s. 28.

6. Celâl YILDIRIM, a.g.e., s. 503.

Duanın önemi ve İslâm'daki yeri hususunda Hz. Muhammed'in pekçok hadisi bulunmaktadır. Bunlardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz:

"Dua mü'minin silahıdır, dinin direğidir, göklerin ve yerlerin nurudur."

"Darlık zamanında Allah'ın kendisine yetişmesini isteyen kimse, genişlik zamanında çok dua etsin."

*Hiç bir tedbir, Allah'ın kaderini önleyemez, ama dua, inmiş ve inecek herşeye yararlıdır. Belâ inerken dua onunla karşılaşır, kıyamet gününe kadar birbiriyle kapışırlar.*⁷

Duaları zaman, olay ve durumlarına göre;

I. Tarihte ve edebî metinlerde dualar,

II. Tabiat olayları ile ilgili dualar,

III. Hayatla ilgili dualar

olmak üzere üç grupta toplayabiliriz.

I. Tarihte ve edebî metinlerde dualar

Türk Kültürünün temel eserlerinden olan Dede Korkut kitabında dua önemli yer tutar. Pekçok hikâyenin sonunda Dede Korkut ortaya çıkar ve dua eder. Sözgelisi; *Kazan Big Oglu Uruz Bigün Tutsak Olduğu Boy* şu duayla sona erer.

*"Yöm vereyim hanum:
Yürlü kara tağun yıkılmasın,
Kökelüçe kaba ağacın kesilmesün,
Kamın akan görklü suyun kurımasın,
Kanatların uçu kırılmasın,
Kâdir seni namerde muhtac itmesün,
Çapar iken ağ boz atun büdrimesün,
Çalışanda kara polat öz kılıcın gedilmesün,
Allah viren ümidin üzilmesün,
Ahır sonu aru imandan ayırmasın,
Ağ alnunda biş kelime du'a kılduk, kabul olsun,
Yığışdursun dürişdürsün günahunuzu adı görklü Muhammed'e
bağışlasun, hanum hey!"⁸*

Buna Eñzer bir dua Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevarih-i Âl-i Selçuk Oğuznamesinde* de geçmektedir. Dua katarı biçiminde vücuda getirilmiş bu metinde fikirler ve dilekler ağırlıklı olarak, savaş aletleri, devlet idaresi ve saadet üzerine kümelenmiştir.

7. Süleyman ATEŞ, a.g.e., s. 7 ve 10.

8. Doç. Dr. Muharrem ERGİN, *Dede Korkut Kitabı, Metin-Sözlük*, Ankara, 1964, s. 61.

Yardımcın Allah olsun.
 Yalavacın Muhammed olsun.
 Altında ak-boz atın güdermesin.
 Dolamalı begit donun sökülmesin.
 Altun başta kunt ışığın yağrulmasın.
 Kaya keser gök kılıcın kedilmesin.
 Üç sinirli katı yayın yasılmasın.
 Üç yelekli kayın okun doğru varsın.
 Yazılı gelen sofraların düriülmesin.
 Kaynatılan kazanların soğumasın.
 Ay altında yürüyen düşmanın Allah ursun.
 Gün altında yürüyen düşmanın gün yandırsın.
 Ava varan yiğitlerin avlı gelsin.
 Akına varan kulların ürünlü gelsin.
 Alkışın alay olsun.
 Tuttuğun işler kolay gelsin.
 Yarıcın Allah, yalavacın Muhammed olsun.
 Dede Korkud biligli yedi bilisin versin.
 Salur Kazan saadetli yedi saadetin versin.
 Bayındır Han devletli yedi devletin versin.
 Bıyığı kanlı Bükdüz Emen heybetli yedi heybetin versin.
 Ucu ucalsın.
 Yanın yayılsın.
 Sana yaman sananlar ot gibi üzülün, yaprak gibi savrulsun.
 Düşmanın başak sürsün, başağını eşek yesin.
 Anı dahi kurt yesin.⁹

Şurasını da belirtelim ki; Türk destan geleneğinde dua okumaya ayrıca önem verilirdi. Destan şairi, sanatını icra ederken, uygun yerlerde duaya yer verirdi ki, bu daha ziyade destan anlatmaya başlamadan olurdu. İşte, XV. yüzyılda yazıya geçirildiği tahmin edilen bir dua örneği:

Evvel sağlığa çalalım, sağlık gelsin!
 Esenliğe çalalım, esenlik gelsin!
 Devlete çalalım, devletiniz ka'im olsun!
 Dostluğa çalalım, düşmanımız na'im olsun!
 Uğura çalalım, uğurunuz hayr olsun!
 İşiniz gücünüz her da'im seyr olsun!
 Hak'tan şunu isteriz ki, sofranız açık olsun!
 Sizleri sevmeyenler, bin buçuk olsun!
 Yüzlerinde kara benler yerine kızıl gök uçuk olsun!..¹⁰

⁹. Orhan Şaik GÖKYAY, *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul, 1973, s. DLXXVII - DLXXX.

¹⁰. Prof.Pertev Naili BORATAV, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul, 1973, s. 142.

Duanın gelenek çerçevesi içerisinde yapıldığı yerler oldukça çeşitlidir. Sözelgeşi; Kalenderî, Mevlevî ve Bektaşî tarikat törenlerinde, usul ve erkân yerine getirildikten sonra tarikat şeyhi mutlaka dua eder. Bu dualara *gülbâng* / *gülbânk* denir. Gülbânglar ayrıca Yeniçerilerin ulufe dağıtımı sırasında da okunurdu. Başçavuş, elini göğsüne koyup Orta Kapı'da toplanan yeniçerilere şu gülbângı okurdu:

"Allah Allah İllallah. Baş üryan, sine biryan / giryan, kılıç kalkan. Bu meydanda nice başlar kesilir, hiç soran olmaz. Eyvallah, Eyvallah, kahrımız, kılıcımız düşmana ziyan, kulluğumuz padişaha ıyan; üçler, beşler, yediler, kırklar, gülbâng-i Muhammed, nûr-ı Nebi, kerem Alî piriniz, sultanımız Hünkâr Hacı Bektaş Veli demine, devranına Hû diyelim, Hû¹¹"

Mevlevîlerde de şöyle bir Sumat Gülbângı (sofra duası) vardır:

*Elhamdülillah
Elşükri'llillah
Erenlerin hân-ı keremleri müzdâd
Ve sahibü'l- hayrat guzeşteğânın
Rûh-i şerifleri,
Şâd ü handân
Bâkîleri selâmette ola.
Dem-i Hazret-i Mevlânâ
Hu diyelim hu.¹²*

II. Tabiat olayları ile ilgili dualar

Tekerleme şeklinde söylenirler.

1. Yağmurla ilgili dualar:

*Açlıktan hep bayıldık. Yer yer yer olsun.
Susuzluktan kırıldık. Gök gök gök olsun.
Bir dikene koyulduk. Arpa buğday bol olsun.
Âmin âmin âmin! Âmin âmin âmin!*

*Ayağımızı yer yaktı. Yerden bereket,
Başımızı gün yaktı. Gökten rahmet,
Ver Allah'ım ver; Ver Allah'ım ver;
Selli sulu yağmur. Selli sulu yağmur.¹³*

2. Ay görününce okunan dua:

*Ayı gördüm Allah,
Amentü billah,
Ne günahım varsa,
Affeyle Allah.*

¹¹. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi-Devirler/ İsimler/ Eserler/ Terimler, Cilt. 3, İstanbul, 1979, s. 391.

¹². Doç. Dr. L. Sami AKALIN, a.g.e., s. 142.

¹³. Bekir BAŞOĞLU, *Boyabat'ta Yağmur Duası*, Türk Folkloru, II (24), 7.1981, s. 19.

III. Hayatla ilgili dualar

Dualar, bir iyilik görüldüğünde söylenilmekle beraber, bir an önce gerçekleşmesi istenilen arzular olduğunda da dile getirilir. Türk Folklorunda ayrı bir önemi haiz olan dualar ve dilekler, kimi zaman tekerleme ve ninni şeklinde de söylenir. Çeşitlilik gösteren bu duaların bazıları şunlardır:

1. Ninnilerde dua:

*Ayak ucum ayva dalı,
Baş ucum sırma dalı,
Yardımcım olsun Hz. Ali.
Oğlum ninni ninni,
Eşref'im ninni.*

*Gökyüzünde balkır kamer,
Nurları yerlere damlar,
Yetiş imdada Hazret-i Ömer.
O da sana himmet etsin,
Uyu yavrum büyü ninni.*

*Karadeniz yiğitleri,
Belinde divitleri,
Eyüp Sultan Hazretleri,
Himmet et oğlum uyusun.
Himmet et oğlum büyüün.*

*Bağda gezer bağcı baba,
Arkasında yeşil aba,
Himmet etsin uyusun,
Zindandaki Cafer baba.¹⁴*

2. Uykudan önce yatakta okunan tekerleme dualar:

*Yattım sağıma,
Döndüm soluma,
Sığındım Sübhan'ıma,
Meleklerim şahit olsun;
Dinime imanuma.
Benden selâm olsun,
Varacak mekânıma .*

*Bismillah dedim yattım
Nurdan kale yaptım
İçi dolu yasin
Penceresi Tebarik
Kilidi Muhammed Mustafa.
Anahtarı Cebrail,
Allah baş,
Hazretler yanımıza eş.*

*Allah beni hoş eyle,
Kabrimi geniş eyle,
Kabire varınca,
Muhammed'e yoldaş eyle.*

*Allah beni hor eyleme,
Kabrimi dar eyleme,
Kabire varınca;
Dillerimi lal eyleme.¹⁵*

3. Çocuğun yürümesi için okunan dualar (Tekerleme şeklinde)

Yürümesi geciken çocuk, ayın ilk cumasından başlamak üzere üç hafta üst üste kollarından tutulup ileri geri sallanır ve aşağıdaki sözler söylenir.

14. Âmil ÇELEBİOĞLU, *Türk Ninniler Hazinesi*, İstanbul, 1982, s. 47.

15. Kadir PÜRLÜ, *Sivas Karalar Köyü Tekerlemeleri, Bilmeceleri, Manileri ve Duaları, Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1*, Ankara, 1986 s. 276-277.

Çıktım cumaya,
Salladım selaya.
Çocuğum yürüsün,
Gelecek cumaya.
Selâya restur,
Oğluma destur,
İzin ver Allah'ım,
Yavrüm yürüsün.
Selâlar verilsin,
Çocuğum yürüsün.¹⁶

4. Ateş duası (Tekerleme şeklinde):

Bismillahirrahmanurrahim.
Yaktım seni Hak için,
Yan Muhammed aşkına.
Nârın nûr olsun.
Tütünün asümane çıksın.¹⁷

5. Ezan okunurken söylenen dua:

Azîz Allah izzetinle,
Habib Allah hürmetinle,
Meleklerin duasıyla,
Bizi gamdan azad eyle.
Senin farzın beştir;
Beni vaktime eriştir.
İmanımı şeytanından savuştur,
Bizi Cennet'ine kavuştur.¹⁸

6. İmtihan sırasında okunan dualar (Tekerleme şeklinde):

İmtihana giren öğrenci, imtihanının kolay geçmesi için, içeri girmeden önce kapiya toplu iğne sokar ve içinden aşağıdaki duaları söyler.

Kulhü Allahü kametlere,	Alt eşiğe bastım.
Selâm olsun şehitlere.	Üst eşiğe bastım.
Allah baş Muhammed yoldaş,	Peygamberimizin mührünü,
Bana zor soru soranın;	Hocanın ağzına bastım.
Ağzı bağlı, dili taş.	

Allümme Ya Vedud!
Hocanın ağzını bağla,
Dilini tut

16. Ata TERZİBAŞI, *Irak Türkmenleri Arasında Sini-Zarf Oyunu ve Psikolojik Değeri*, I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ankara, 1974., s. 360.

17. Doç. Dr. L.Sami AKALIN, a.g.e., s. 84.

18. Kaynak şahıs: Hatice TÖRE, 1952 Sivas doğumlu, Ortaokul mezunu.

7. Hamur için dilek :

Hamur yoğuran kadın, hamurunun kabarması için şu tekerlemeyi söyler:

*Adım Eşe,
Hamurum coşa.
Ben gelmeden,
(İ)leğenden aş.*

Duaların bir başka şekli de *pehlivan okşamalarıdır*. Meydanlarda yapılan güreşler, yağlı ve karakucak olmak üzere iki çeşittir. Pehlivanlar, cüssesine göre deste, ayak, büyük orta, küçük orta, başaltı ve baş gruplarına ayrılır. Güreşler deste ile başlar, baş güreşi ile sona erer. Pehlivanlar, kendi aralarında güreş hakemi olan cazgır tarafından eşleştirilir. Cazgır pehlivanları kibleye çevirir. Eli ile sırtlarına yavaşça vurur, eğilmelerini ister. Pehlivanlar rükua varır gibi eğilir ellerini dizlerine korlar. Cazgır, bir elini havaya kaldırır "okşama" ya başlar, sözleriyle onları yüreklendirir ve güreşe hazırlar. Okşama sözlerinden sonra müsabaka başlar. Düğün sahibi yahut tertip heyeti üstün gelen pehlivanlara dana, inek, koç, kuzu veya para verir.

Okşamalarda, pehlivanların özelliklerine, önceki zamanlarda yaşamış yiğitlere, din büyüklerine, öğütlere ve ikazlara yer verilir. Kimi zaman cazgır, birtakım mizahi sözlerle halkı güldürür, güreşlere renk katar. Okşamaların en önemli özelliklerinden birisi, pehlivanları psikolojik olarak güreşe hazırlamalarıdır.

Cazgır Ömer Çavuş'un Pehlivan Okşaması:

*Pehlivan... pehlivan!..
Meydana çıkmışsın giymişsin kisbeti,
Çekeceksin bugün meşakkatli zahmeti.
Mevla'm versin bize hayırlı rahmeti.
Hepimiz Hz.Peygamber'in ümmeti,
Varolsun Türkiye Cumhuriyeti.
Varolsun Bucak Yüksek Hakem Heyeti.
Mevlâ'm versin ikisine Hz.Hamza kuvveti.
Cazgırın adı bilinmez,
Sağdan birinci Kesdelli Yılmaz.
Yer yüzüne düşer rahmet,
Çekme meşakkat ile zahmet,
İkinci de Güzelbeyli Koca Mehmet.¹⁹*

Âşık Edebiyatı alanında pekçok âşık şiirlerini zaman zaman dualarla vücuda getirmiştir. Bu çalışmada sadece anonim eserleri esas aldığımız için, sadece bir âşıktan aldığımız örnekle yetinmek istiyoruz.

¹⁹. Hamit ÇİNE, Burdur'dan Damlalar Folklor (Halkbilim), İzmir, 1989, s. 68.

*Ağlatıp gözümden yaşlar,
Döktürme Ya Rab döktürme.
Yetimler gibi boynumu,
Büktürme, Ya Rab büktürme.*

*Namertlere yar eyleme
İşimizi zor eyleme
Yerimizi nar eyleme
Yaktırma, Ya Rab yaktırma.*

*Hayran oldum ben bülbüle,
Bülbül âşık olmuş güle,
Son yaşında bana çile,
Çektirme, Ya Rab çektirme.*

*Bizi götür doğru yola,
Düşürme sen dilden dile,
Azap zincirin ZAKİR'e,
Taktırma, Ya Rab taktırma.²⁰*

Dualar, sık sık **maniler** içinde yer alır.

*Küpe koydum pirinci,
Benim yarım birinci,
Ya Rabb'im sen kavuştur;
Ay buluta girinci.²¹*

*Odanın camı kırık,
Gideli boynum buruk,
Kimselere vermesin;
Hüda böyle ayrılık.²²*

*Ben bozdurmam bozdurmam,
Mantomun ütüsünü,
Allah başa vermesin;
Eltinin kötüsünü.²³*

*Yüzdürdüm kayıgımı,
Ben giderim karadan,
Mevlâ'm bizi kavuştur
Yeri göğü yaradan²⁴*

DUALARIN BİÇİM VE ANLAM ÖZELLİKLERİ

1. Dualar hemen her şahıs için söylenebilir ve genellikle başa *Allah, Ya Rabbi, Ya Rabb'im* gibi nidalar getirilir.

Kişinin kendisi için söylediği dualar Allah'a yakarış şeklindedir.

*Allah'ım sen beni bu darlıktan kurtar.
Allah'ım sen yardım et.
Ya Rabbi, beni muvaffak eyle.*

20. Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA, *Âşık Zakirî*, Sivas, 1996, s. 25.

21. Eşref ERTEKİN, *Çorum'dan Derlenen Maniler*, Çorum, 1971, s. 84.

22. Eşref ERTEKİN, a.g.e., s. 93.

23. Necati DEMİR, *Ordu Manileri*, Basılmamış Lisans Tezi, Erzurum, 1987, s. 50.

24. Necati DEMİR, a.g.e., s. 122.

*Ya Rabbi kabrimi dar eyleme, işimi zor eyleme!
Kabirde beni şaşırtma, Zebanileri başıma üşürtme!*

*Ya Rabbi kabrimi bol eyle, Cennetine yol eyle!
Etrafını yol eyle, koklaya koklaya gideyim! ²⁵*

Dualar, daha ziyade ikinci ve üçüncü şahıslara söylenir. Bu dualar, oldukça samimi duygularla söylenmiş ve görülen iyiliğin karşılığı niteliğinde olan sözlerdir.

*Allah ne muradın varsa versin.
Allah evlat yüzü göstereyin.
Hızır yoldaşın olsun.
İki cihanda aziz olasın.*

2. Bir iyiliğe karşılık olmaksızın söylenen dualar da vardır. Şöyleki, sevilen, mutlu olması istenilen kişiler için de dua edilebilir. Sözcüleri, içkiye veya eroin, esrar, morfin gibi herhangi bir uyuşturucuya müptela olmuş kişinin, bundan kurtulması için;

*Allah ikrahını versin.
Allah utandırmasın.
Allah yardımcı olsun.*

Bir hükümlüye, hapisneden kurtulması için;

*Allah kurtarsın,
Allah sabır versin.*

Bir askerın tezkeresi için;

*Allah sağ salim gidip gelmek nasip etsin.
Allah hayırlı tezkereler versin.*

Çalışan birinin yanına yaklaşıldığında;

*Bereketli olsun.
Kolay gelsin.*

Bir öğrenci için;

*Allah kolaylık versin.
Allah zihin açıklığı versin.*

Yeni açılan bir iş yeri için;

*Allah hayırlı kazançlar nasib etsin.
Allah hayırlı uğurlu etsin.*

Yeni evliler için ;

*Allah mesut, bahtiyar etsin.
Bir yastıkta kocayın.*

²⁵ Prof. Pertev Naili BORATAV, ı.g.e., s. 141.

şeklinde söylenen dualar, bunlardan bazılarıdır. Yaş, iş ve duruma göre bu örnekler daha da çoğaltılabilir.

3. Dualar, kısa ve yalın ifadelerdir ve genellikle kurallı cümle halindedirler.

*Allah kalbine göre versin.
Cennet mekânın olsun.
Ocağın yanadursun.*

4. Bazıları ölçülü, ve kafiyelidir.

*Ağzın tad, gönlün murad ala.
Ocağın küllensin, bahçen güllensin.
Yaşına bereket, başına bereket.²⁶*

5. İkileme, üçleme ve dörtleme biçiminde söylenebilir.

*Allah haramdan elini.
Yalandan dilini (korusun).*

*Er urbası giyesin,
Er ekmeği yiyessin.*

*Su gibi ömrün uzun olsun.
Düğünün güzün olsun.
Bir oğlun bir kızın olsun.*

*Sofraya nur:
Kaza belâ geri dur.
Hane sahibi olsun mamur.*

*Azıcık aşın olsun.
Kavgasız başın olsun.
Bu dünyada doğruluk,
Yoldaşın olsun.*

*Ya Rab beni âleme ser-i tac etme,
Pek de sefillere emvac etme,
Bana öyle bir kanaat ver ki;
Namerde değil, bir ferde muhtac etme.²⁷*

6. Bazı dualar teşbih ve tezat gibi söz sanatlarıyla yapılır.

*Kara kaşlı, zeytin gözlü
Beyaz yüzlü, doğru sözlü,
İpek saçlı, tunç bilekli,
Temiz yürekli olasın.*

26. Doç. Dr. Sami AKALIN, a.g.e., s. 53.

27. Nail TAN, *Folklorumuzda Ölçülü Sözler*, İstanbul, 1986, s. 67-68.

7. Dualar katar şekilde sıralanabilir. Katar dualar daha ziyade yemek sırasında yapılır.

*Hayatın şerefisini,
Rızkın bereketlisini,
Nimetin helâlini,
Evladın edeplisini,
Nefsin itaatlisini,
Arkadaşların hakikatlisini,
Ahlakın faziletlisini,
Sen bize nasib eyle Ya Rabb'im!
Kazanan keseler bereket dolsun,
Veren tanrıya şükürler olsun,
Yiyenlere afiyet olsun,
Gelip geçmişlerimizin
Ruhu şad olsun
Amin!..²⁸*

8. Asıl gayesi insanların iyilikleri için söylenmek olan dualar, ana hatlarıyla, hayat ve ahiretle ilgili olmak üzere iki kısma ayrılırlar. Hayatla ilgili olanlar, vucut organları (yüz, göz, ağız, kalp, ayak, bacak, el-kol..), hastalık-sağlık, düğün, bayram, mal-mülk, anne, baba ve yakınlarla ilgilidir.

*Acı yüzü görmeyesin.
Allah açlık nedir göstermesin.
Allah anana babana sağlık versin.
Allah başını yastığa düşürmeye.
Allah dert verip derman yaratmasın.
Allah devletini artırsın.
Allah evlat yüzü göstereyin.
Allah Halil İbrahim bereketi versin.
Allah ne muradın varsa versin.
Ellerin dert görmesin.
Gözlerin yaşarmasın.
Nice bayramlar göresiniz.
Ocağın tüte dursun.
Oğlunla kızınla komşu olasın.
Zürriyetin bol ola.*

Din ve ahiret konularında da şu çeşit dualar edilir:

*Allah'ın salih kullarından olasın.
Allah imandan Kur'an'dan ayırmasın.
Allah iman zenginliği versin.
Allah sana Hac nasib ede.
Allah seni Cehennem ateşinden esirgesin.
Ayakların Mekke toprağına basa*

²⁸. Doç. Dr. Sami AKALIN, a.g.e., s. 143.

*Beytullah'a yüz süresin.
Ermişlerden olasın.
Fatma Ana'ya komşu olasın.
Hızır yoldaşın olsun.
Mekânın Cennet olsun.*

Bazı dualar vardır ki, beddua görünümündedirler. Bunlar daha ziyade çocuk okşamaları sırasında söylenen ve şefkat ifade eden sözlerdir.

*Babalar tutmasın.
Cuma günü ölesice.
Elin kırılmasın.
Gözün kör olmasın.
Küçük mezar olmayasın.
Ölmeyesice.*

BEDDUALAR

Beddualar, çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir.

Kısaca "kötü dilek" olarak niteleyebileceğimiz **beddua**, Farsça *bed* "kötü" ile Arapça *dua* sözlerinden meydana gelmiştir. Anadolu'nun muhtelif yörelerinde; "kargış, karış, ilenç, ah, lanet, bedat" gibi adlarla da anılırlar.

Türk Folklorunda beddualar konusunda yapılan ilmî çalışmalar ve getirilen görüşler oldukça azdır. Gerek folklorla ilgili kitaplarda, gerekse folklor dergilerinde serpinti halinde rastladığımız yazılar ise derlenmiş metinler şeklindedir. Kısmen de olsa H. Kâmil TOYGAR²⁹, Pertev Naili BORATAV³⁰ ve Erol KAYA'nın³¹ çalışmaları zikredilmeye değer. Ancak son zamanlarda Doç. Dr. Sami AKALIN'ın "Türk Dilek Sözlerinde Alkışlar ve Kargışlar" adlı kitabı,³² bu sahada, yapılmış önemli bir eserdir. Akalın bu çalışmasında, alkışların ve kargışların tanımını yapmış, biçim ve anlam özelliklerini ele almış, temelleri üzerinde durmuş, nihayet çeşitli kaynaklardan tespit ettiği 1271 alkışla, 1800 kargışı özelliklerine göre tasnif etmiştir. Biz de bu çalışmada konuya sistemli olarak yaklaşacak; tispitlerimizi ve vardığımız sonuçları kaydetmeye çalışacağız.

²⁹ H. Kâmil TOYGAR, *Ankara Folklorunda İlençler*, Türk Folklor Araştırmaları, VI (141), 4.1961, s. 2367-2369.

³⁰ Pertev Naili BORATAV, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul, 1969, s. 136-144.

³¹ Erol KAYA, *Van Bedduaları*, Türk Folklor Araştırmaları, XI (231), 10. 1968, s. 5093-5096. XI (232), 11.1968, s. 5129-5132. XI (234) 1.1969, 5178-5181, XI (235) 2.1969, s. 5207-5211.

³² Doç. Dr. L. Sami AKALIN, "Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar ve Kargışlar", Ankara, 1990.

Bedduaların Mahiyeti ve Yapısı

Gerek dualar gerekse beddualar, söylendiği andaki duyguları ifade etmesi, o andaki ruh halini yansıtmaması bakımından önem taşırlar, ancak söyleniş sebepleri çeşitlidir. Bunların türü, insanın karakteristik yapısına, zaman, çevreye, şarta ve olaya göre değişir. Bu sebepleri şöyle sıralamamız mümkündür.

1. Aile ve toplum tarafından hoş karşılanmayan yüz kızartıcı hareket üzerine söylenmiş beddualar,
2. Günlük olaylar üzerine kişilerin (ana-baba-çocuk-komşu-arkadaş) birbirlerine söylediği beddualar.
3. Haksızlık, baskı ve zulüm karşısında söylenen beddualar,
4. Millî hislenişlerle söylenen beddualar,
5. Aşkın karşılıksız kalması üzerine sevgiliye söylenen beddualar.

Halk, genellikle bilinen beddualar kullanır. Fakat çevrenin durumu, olayın önemi ve kişinin psikolojik yapısı ile, yeni beddualar ortaya çıkabilir. Sözelgesi, bir kadının tavuğunu çalanlar için söylediği ve bizzat şahit olduğumuz şu beddua bunlardan biridir: "*Tavuğumu çalanın, cırnağı gözüne batsın, tüyü yüzünde bitsin.*" Bu şekilde orijinal nitelikte olan birçok beddua vardır. Biz bunlardan bazılarını sıralıyoruz.

*Adı bilinmedik derde düşesin.
Aşından akrep çıksın, görmeyip yutasın.
Devedikeni aşı ekmeği olsun.
Dirhem dirhem yarılansın.
Doğum gecesinde ebe gelmesin, akşamdan sabaha dara kalasın.
Her nefeste döşünden sızı gelsin.
İyi gıdalara perhiz tutasın.
Suyu sana İblis versin.*

Acaba halk, nelere, hangi nesne ve kavramlara beddua eder? Bunu cevaplamak için mevcut pekçok bedduanın dökümünü yaptık ve söyleniş hedeflerini tesbit ettik; ortaya şu sonuç çıktı:

1. İnsan için söylenen beddualar

a. İnsan bedeni (el, kol, karın, göz, ağız, diş, ayak, ciğer..) ve hastalıkla ilgili beddualar

*Adı bilinmedik derde düşesin.
Ağaç gibi kuruyasın.
Ağzın burnun kitlene.
Ak göğsüne mor çibanlar dizile.
Avuç avuç kan kulasın.
Ayağın kırılsın.
Başına taş düşse.
Bedenine şiş çakıla.
Ciğerinin başına kurtlar düşse.
Ciğerlerin doğransın.*

Dilin tutulsun.
 Derdine derman bulunmaya.
 Dizin dizin sürünesin.
 Döşekte uzanıp ölemeyesin.
 Elin kolun tutmasın.
 Ellerin kırılsın.
 Etlerin döküle.
 Gözün kör olsun.
 Gözlerin oyula.
 Kan tüküresin.
 Kocamadanı belin iki bükülün.
 Kolların dibinden düşe.
 Kulağına kurşun aksın.
 Lal olasın, dillerin söylemeye.
 Otuz iki dişin birden dökülsün
 Sidikliğine taş dursun.
 Siyah saçın kızıl kana belene.
 Tırnakların söküle.
 Yaran fazla olsun, merhem yetmesin.
 Yata yata yan etlerin çürüsün.
 Yedi yıl sıtma tutasın.
 Yılan soksun, gövden şişsin.

b. Akraba ve tanıdıklar ile ilgili beddualar:

Anan öle
 Hasretin var ise geri gelmeye.
 Karısı ellere kalsın.
 Kavim kardaş senden nefret etsin.

c. Eşya, mal, mülk (ev, bağ, bahçe...) için söylenen beddualar:

Aldıklarının hayrını görmeye.
 Bir karaçula kalasın.
 Emzirdiğim süt burnundan gelsin.
 Evin başına yıkılsın.
 Malın ellere kalsın.
 Naneye muhtaç olasın.
 Ocağın batsın.

d. Hayatla ilgili (mutluluk, murat, nasipsizlik, namus, çile, yeme-içme, yoksulluk, zulüm..) beddualar:

Ahın göklere çıka.
 Ekmek atlı olsun, sen yaya.
 İki yakan bir araya gelmesin.
 Kapı kapı dilenesin.
 Karnın ekmek görmeye.
 Mahpushanelerde çürüyesin.
 Muradın yarıda kalsın.

*Ömrün yas ile geçsin.
Rezil kepaze olasın.
Sokak sokak sürünsün.*

e. Evlilik ve zürriyetle ilgili (evlatsızlık, kısırlık..) beddualar:

*Bekârlıktan kurtulma.
Doğurduğun kız, doğradığın bez olsun.
Dul ere duvaksız, kör kişiye nikâhsız gidesin.
Evlat yüzü görmeyesin.
Evlenmeye yar bulamasın.
Yavrunu bağına bastığın zaman, kucağında taş göresin.*

f. Kaza, belâ, felâket ile ilgili beddualar:

*Allah bin türlü belânı versin.
Allah'ın gazabına gelesin.
Allah tez günde belâsını versin.
Aşından akrep çıksın, görmeyip yutasın.
Bıçaklara gelesin.
Dar sokaklarda bol bıçaklara gelesin.
Kurşunlara gelesin.
Tren altında doğranasın.*

g. Ölümle ilgili (ecel, kefen, cenaze, teneşir..) beddualar:

*Azrail tez günde yanına gele
Boynu iplere gelsin.
Cefa ile can veresin.
Çenen bağlansın.
Damarın çekilsin, kanın kurusun.
Dilin salavata dönmesin.
Gözüne toprak dola.
İmansız ölsün.
Ölüsüne kefen bulunmasın.
Ölüsünü itler yesin.
Ömrün tükene.
Sıcak yatasın soğuk kalkasın.
Sırtı teneşire gelesice.
Yanarak ölesin.*

h. Ahiret ve inançla ilgili (cennet, cehennem, günah, şeytan, zebanî, kabir..) beddualar:

*Allah'ın ateşine gelesin.
Azabın ateşle verilsin
Cehennemde cayır cayır yanasın.
Hak divanında yüzün kara olsun.
Huzur-ı mahşerde yüzün gülmeye.
Kabirde başına topuz vuralar.
Kıyamete kadar azapta kalsın.
Sualini veremesin.*

*Zebaniler seni Niran'a sürsün.
Zebaniler topuz vursun.*

1. Ad-san ile ilgili beddualar:

*Adın bata.
Adın ortadan kalka.
Adın sanın kara gele.
Adın sanın kurusun.*

i. Geleneklerle ilgili beddualar:

*Bayram günü kapını açan olmasın
Duvağı kara gide.
Duvağını kara topraklar öpe.
Karalı bayramın gelsin.
Minderine oturan bulunmaya.*

2. Beldeler için söylenen beddualar:

*Kulelerin yıkılsın.
(Ankara), selin kanlar ile aksın.³³
(Ankara), çölün, cesetle dolsun.³⁴
(İstanbul), yer yarılısın denizlerin kurusun.³⁵
(İstanbul), taşın toprağa karışsın.³⁶
(İstanbul), tramvayların denize dökülsün.³⁷*

3. Yapılar için söylenen beddualar:

*(Hapishane), seni yapan kör olsun.³⁸
(Köşk), her bir taşın bir diyara dökülsün.³⁹
(Köşk), umarım Mevlâ'dan temelin batsın.⁴⁰*

4. Hayvanlara söylenen beddualar:

*Et kaçırın kedi / köpek için;
Yiyemeyesice.
Son yediği olsun.*

33. Kul Ahmet, *Dünyanın Sesi*, Tarihsiz, s. 33.

34. Kul Ahmet, a.g.e., s. 33.

35. Prof. Dr. Ahmet Edip UYSAL, *Sivashlı Halk Ozanı Talibi Coşkun*, Ankara, 1983, s. 16. (Neşridilmemiş çalışma. Kültür Bakanlığı HAGEM İhtisas Kütüphanesi).

36. Prof. Dr. Ahmet Edip UYSAL, a.g.e., s. 16.

37. Prof. Dr. Ahmet Edip UYSAL, a.g.e., s. 16.

38. Mehmet ÖZBEK, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul, 1981, s. 143.

39. Doğan KAYA, *Mahmut ile Nigâr Hikâyesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Ankara, 1993, s. 139.

40. Doğan KAYA, a.g.e., s. 139.

Tarlaya / bahçeye giren hayvan için;
 Ayağı kırılalıca.
 Bıçaklara gelesice.

5. Tabiat parçaları (ağaç, dağ, ırmak...) için söylenen beddualar:

"Akar senin suların Kazılık dağı,
 Akar iken akmaz olsun.
 Biter senin otların Kazılık dağı,
 Biter iken bitmez olsun.
 Kaçar senin geyiklerin Kazılık Dağı,
 Kaçar iken kaçmaz olsun, taşa dönsün." 41

6. Feleğe söylenen beddualar:

Gözün kör olsun.
 Altın üstüne gelsin.

Beddualarda zarfların varlığı da dikkat çekecek kadar fazladır. Söze kuvvet veren zarfların beddualarda yer almasını tabii karşılamamız gerekir. Çünkü, söylenen kötü dileğin mutlaka gerçekleşmesi, hatta bu dileğin az bile bulunması, ancak zarfların varlığıyla mümkündür.

Acı acı kırk yıl ağrı çekesin.
 Büsbütün yansın.
 Çatlayarak ölesin.
 Çırpına çırpına ağla.
 Her an ağzından kanlar kusasın.
 Hiç bir peygamberden berat almasın.
 Mahşerece gülme, ağla.
 Tükenmez derde düşesin.
 Üç günde toprak olsun.
 Vücutunda asla fer bulamasın.

Beddualar yapı itibariyle hem basit hem de bileşik cümle olarak kullanılabilir.

Basit cümleler:

Alemin maskarası olsun.
 Günden güne beter olasın.
 Yuvada çocuğu kalsın.

Bileşik cümleler:

Cenazeni yunmadan defnetsinler.
 Lal ola, bir cevap veremeyesin.
 Yeter kahpe felek öldüm diyesin.

Beddualar, âşıkların şiirlerinde ve mani, türkü, ağıt, ninni gibi anonim şiirlerde, halk hikâyeleri, masal ve bilmecelerde de sık sık kendilerine yer bulmuşlardır.

41. Orhan Şaik GÖKYAY, Dede Kokut Hikâyeleri, İstanbul, 1976, s. 14.

Bilhassa çileyle yoğrulmuş hassas ruhlu kişiler olan âşıklar, aşklarının karşılıksız kalması, gördükleri zulüm ve haksızlık karşısında duygularını beddualarla ifade etmişlerdir. Yukarıda bedduaların tanımını yaparken "kalıplaşmış sözler" ibaresini kullandık. Ancak bu hükmümüz halk şairlerinin şiirlerde kullandığı beddualar için geçerli değildir. Halk şairi bedduayı basmakalıptan kurtarıp biraz da şiir tekniğinin gereğinden dolayı kendisine has bir ifadeyle ortaya kor. Sözcüleri halkın, "Ölesin." yahut "Geberesin." dediği beddualar şiirlerde şu şekilde ifadesini bulmaktadır.

*Bugünlerde mezarını kazsınlar.*⁴²
*Yastık yoldaşınla ihtiyar olma.*⁴³
*Çekilsin, damarın kanın kurusun.*⁴⁴
*Tez günde Azrail yanına gele.*⁴⁵

Bunların yanında halkın, "Evlât yüzü görmeyesin." diye kullandığı beddua, halk şairinin dilinde;

*Birtecik evladı bulamayasın.*⁴⁶
*Koynun dolu kucakların boş olsun.*⁴⁷

olarak, "Dertten kurtulmayasın" dediği bedduada da;

*Ardı gelmez cerahata düşesin.*⁴⁸
*Döşekte uzanıp ölemeyesin.*⁴⁹
*Ömrün uzun olsun, dert ile yaşa*⁵⁰
*Kazancınız ilâçlara yetmesin.*⁵¹
*Yaran fazla olsun. merhem yetmesin.*⁵²

şeklinde yer alır.

Halk şairi halkın dilinde yaşamakta olan bedduaları kimi zaman aynen, kimi zaman da değiştirerek kullanır. Tezat, teşbih, istiarelerden yararlanarak onlara yeni bir şekil verir. Böylece beddualar ses, şekil ve anlam itibariyle sanatlı bir hüviyet kazanarak daha ahenkli ve daha etkili bir hale gelir.

42. Dr. Doğan KAYA, Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatı, Sivas, 1994, s. 417.

43. Dr. Doğan KAYA, a.g.e., s. 417.

44. Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA, Âşık Minhacî, Sivas 1994, s. 20.

45. Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA, a.g.e., s. 36.

46. Haluk ÇAĞDAŞ, Âşık Hitabî, Türk Folkloru, IV (40), 11.1982, s. 23.

47. Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA, a.g.e., s. 35.

48. Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA, a.g.e., s. 34.

49. Haluk ÇAĞDAŞ, a.g.m., s. 23.

50. Haluk ÇAĞDAŞ, a.g.m., s. 23.

51. M.DÜLGER, Âşık Feryadî Çağırın, Sivas, 1948, s. 112.

52. M.DÜLGER, a.g.e., s. 39-40.

*Ağustosta kış göresin.*⁵³
*Nesimî gibi postun yüzülsün.*⁵⁴
*Uyuz olmuş ite dönsün.*⁵⁵
*Yılan gibi yerde sürün.*⁵⁶

Bedduaların söylenip söylenmemesi hususunda kimi zaman halk şairinin tereddüte düştüğü olur. Bunun sebebi de, şairin dîni inançlarının etkisinin altında kalmasıdır. Şair bazan, kendisini ezaya ve cefaya düşüren acımasız sevgiliye ilenecek gibi olur, lâkin İslâm dininin buna cevaz vermediğini hatırlayarak vazgeçer. Bunun örneğini Ehlâmî'nin bir şiirinde görüyoruz.

Çekesin demeye dilim varmıyor
"Taşlar ile bağıru vura vura sökesin." demeye dilim varmıyor.
*Kanlı yaşını dökesin demeye dilim varmıyor.*⁵⁷

Âşık Edebiyatından bir beddua şiiri örneği:

XIX.yüzyılın lirik halk şairlerinden olan Âşık Minhacî, kendisini terk eden karısı Ağgelin'e şu beddua şiiri söyler:

Benim ahım Ağgelin'e kalmaya,
Yana yana bu dert ile ölmeye
Gurbet elden şu kocası gelmeye
Daha derdim az diyessin Ağgelin.

Kapının önünde kangallar bitsin
Bacanun üstünde baykuşlar ötsün,
Altı ay yedi yıl ısıtma tutsun,
Daha derdim az diyessin Ağgelin.

Yaz gelende ısıtmalar tutasın,
Kış olanda terlemeye yatasın,
Acı acı kırk yıl ağrı çekesin.
Daha derdim az diyessin Ağgelin.

Elâ gözlerine çöksün betire,
Sen sildikçe Mevlâ'm derdin artıra,
Kıran gele yavruların götüre,
Daha derdim az diyessin Ağgelin.

Gittiğin yer boran olsun kış olsun,
Bastığın yer demir olsun taş olsun,

53. Doğan KAYA, *Âşık Ehlâmî, Türk Folkloru*, V (59), 6.1984, s. 30-31.

54. M.Öcal OĞUZ, *Yozgatlı Hüzni I (Tahlil-Metin)*, Ankara, 1988, s. 93.

55. İbrahim ASLANOĞLU, *Teslim Abdal, Sivas Folkloru*, III (31), 9.1975, s. 19.

56. Kâmil NAZİK, *Âşık Mehmet Batur*, II. Kitap, İstanbul, 1983, s. 33.

57. Doğan KAYA, *Âşık Ehlâmî*, s. 30-31.

*Koynun dolu kucakların boş olsun,
Daha derdim az diyessin Ağgelin.*

*Isıtmadan tetik olsun ellerin,
Döğünmekten çolak olsun kolların,
Lal olasin söylemeye dillerin,
Daha derdim az diyessin Ağgelin.*

*Tez günde Azrail yanına gele,
Kişin, kazancını elinden ala,
Ölesin yavrular arkanda kala,
Daha derdim az diyessin Ağgelin.*

*MİNHCÂ'ım de der ki, yaşın yaşına,
Bir dahi değer mi başın başına,
Mevlâ'm ölüm vere gelin, kişine,
Daha derdim az diyessin Ağgelin.⁵⁸*

Manilerde beddua:

*Al üzüm parmak gibi
Sevdiğim kaymak gibi
Sevdiğimi sevenler
Kurusun kavak gibi⁵⁹*

*Ocak başı yan başı
Ben yemem bulgur aşu
Teneşirde yıkansın
Kaynanamın kel başı⁶⁰*

*Ak üzüm parmak gibi
Sevdiğim kaymak gibi
Beni yardan ayıran
Devrilsin kavak gibi*

*Yılana bak yılana
Gökyüzünde dolana
Beni yardan ayıran
Kapı kapı dilene⁶¹*

Türkülerde beddua:

*Hozat'ta gezerdim bir fidan boyla,
Görenler derdi kim bu aslan soylu,
Soran'a deyin ki Hamil'in oğlu
Varsın Hozat yansın ver veran olsun,
Hozat'ın gençleri intikam alsın.*

*Hozat'ın başında bir sürü koyun,
Üstümü soymadan mezara koyun,
Bir oğlum olursa adımı koyun,
Yansın Hozat yansın, yansın kül olsun,
Bana degen gözler yansın kül olsun.*

58. Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA, *Âşık Minhacî*, Sivas, 1994, s. 35-36.

59. Doç. Dr. Saim SAKAOĞLU, *Anadolu Manilerinden Seçmeler*, Türk Folklor Araştırmaları, XVIII-XIX (347), 6.1978, s. 8344.

60. Yıldız DÜZKÖYLÜ, *Samsun-Çarşamba Yöresinin Manileri*, Türk Folkloru, V(52), 11.1983, s. 21.

61. Ruhi KARA, *Erzincan Manileri*, Ankara, 1994, s. 154.

*Hozat'ın içinde okunur ezan,
Ne kara yazmış ah alını yazan,
Hep seyit Rıza'dır kavlini bozan
Yolumu kesenler yolundan kalsın
Büyüsün efendim intikam alsın.*⁶²

Ağıtlarda beddua:

<i>Yaşa Emir Ağa yaşa Kan bulaşır çatık kaşa Seni vuran Deli Fazlı Kolları dirsekten düşe</i> ⁶³	<i>Havada gönül havada Ciğer kavurdum tavada Memmed'imi vuranların Çocuğu kalsın yuvada</i> ⁶⁴
---	---

Ninnilerde beddua:

<i>Ninni ninni nestesi Gül irayhan destesi Mustafa'yı sevmeyen Olsun döşek hastası</i> ⁶⁵	<i>Ninnilerim var olsun Koynun dolu nar olsun Narin düşsün çatlasın Düşman gözü patlasın</i> ⁶⁶
--	--

Halk Hikâyelerinde beddua:

*Arzuladım geldim Karadağ seni,
Nedir bu çektiğim elinden senin?
Aktı çeşmim yaşı Ceyhun'a döndü,
Acep kimler geçer selinden senin?*

*Dilerim başına sam yeli essin,
Şu kara bağrını taşçılar kessin,
Elvan çiçeklerin yansın tutuşsun,
Kimseler kokmasın gülünden senin.*

*Maralını azgın azgın aylar,
Çeşmelerin derin derin kuyular,
Ellerini kessin yad haramiler,
Bezirgân geçmesin belinden senin.*

*KEREM der serinden duman gitmesin,
Lale sümbül mor menekşe bitmesin,
Bahçenizde yad bülbüller ötmesin,
Han ASLI'm geçmiştir yolundan senin*⁶⁷

62. Mehmet ÖZBEK, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul, 1981, s. 288-289.

63. Ahmet Şükrü ESEN, *Anadolu Ağıtları*, Ankara, 1982, s. 83.

64. Gündüz ARTAN, *Güründen Derlenen İki Türkü*, *Türk Folklor Araştırmaları*, VII(145), 8.1961, s. 2486.

65. Âmil ÇELEBİOĞLU, a.g.e., s. 115.

66. Âmil ÇELEBİOĞLU, a.g.e., s. 115.

67. Muharrem Zeki KORGUNAL, *Kerem ile Aslı*, İstanbul, 1940, s. 170.

Bilmecelerde beddua:

*Kavak kavak yaprağı,
Hacı İbrahim toprağı,
Ya bunu sen bilesin,
Ya da kırk gün içinde,
Çatlayarak ölesin. (Kına)*⁶⁸

*Karanlık yerden kadı çıkar ,
Beş halayık karşılar ,
Al ele vur yere ,
Allah belâsını vere.
(Sümük)*⁶⁹

Diğer taraftan beddua görünümünde olan, ancak beddua olmayan söz kalıpları da vardır. Tabii ki, bunların kızgınlık sırasında veya herhangi bir mağduriyetle yüzyüze kalındığında söylenildiği düşünülemez. Ters beddualar, dostluğu pekiştirici ve şaka yollu söylenmiş sözlerdir.

*Göçmüş duvar üstüne yıkılsın.
Kuru derelerde boğulasın.
Ölü kargalar gözünü oysun.*

Bazı beddualar da dua şeklindedir.

Allah seni ölmüşlerine kavuştursun.

Mes'eleye dil açasından bakıldığında, her iki türde de orijinal teşbihlerin, tezatların ve buluşların var olduğu görülür. Folklorumuzda anlatım türleri grubuna dahil ettiğimiz dualar ve beddualar, sözlü ve yazılı ifadelerde, biraz önce zikrettiğimiz hususlardan dolayı, üslubu akıcı ve ahenkli kırlarlar, ifadeye zenginlik katarlar.

Toplumların kültür seviyesi ne olursa olsun, insanların ruh hallerini yansıtmaları sebebiyle gerek duaların gerekse bedduaların geçmişte olduğu gibi gelecekte de -farklı sözlerle de olsa- mevcudiyetlerini devam ettirecekleri şüphesizdir.

⁶⁸. Hüsnü YILDIZ, *Serik Bilmeceleri, Türk Folklor Araştırmaları*, III(70), 5.1955, s. 1117.

⁶⁹. Muhsin KÖKTÜRK, *Yozgat Bilmeceleri, Türk Folklor Araştırmaları*, XVIII-XIX (354), 1.1979, s. 8551.